

C

Creating Circular Economy Toolkit for SMEs in the Accommodation and Restaurant Businesses: A Research-Based Design

Rungrat Chaisamrej^{1,*}

Received: January 29, 2023 Revised: April 1, 2023 Accepted: June 8, 2023

Abstract

This applied research is an evidence-based approach employing a qualitative method. It is aimed to investigate the interests and desires of the accommodation and restaurant SMEs relating to an effective circular economy toolkit. An individual in-depth interview is conducted to collect data from 23 key informants, representing owners and/or top management of SMEs located in the coastal provinces of Thailand. Descriptive analysis is executed in accordance with media and design elements for the circular economy toolkit. Results revealed that: (1) *CE toolkit* must place emphasis on execution, be realistic and providing guidelines that can be implemented in SMEs' businesses. (2) *The media set* must include video clips as the major tool. Booklets might be utilized as supplementary, along with infographic poster for CE execution spots. (3) *Content and presentation style* must be easy to follow, attractive and practical in real business situations. Since two main types of surplus materials and wastes mainly generated in this business sector involves food and plastic, it is, thus, suggested to make contents clear, easy, and precise by separating subjects into sub-sections. Finally, the researcher synthesizes findings to propose a pragmatic approach for creating a toolkit set for driving circular economy practices among the targeted SMEs.

Keywords: circular economy, toolkit, design, SMEs, accommodation and restaurant business

¹ Circular Economy Academy for Entrepreneurs and Consumers, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: rungrat_cha@utcc.ac.th

ก

การสร้างสรรค์ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหารขนาดกลางและขนาดย่อม : แนวทางเพื่อการออกแบบบนพื้นฐานงานวิจัย

รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ^{1*}

วันรับบทความ: January 29, 2023 วันแก้ไขบทความ: April 1, 2023 วันตอบรับบทความ: June 8, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ซึ่งอาศัยแนวทางการแสวงหาหลักฐานเชิงประจักษ์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาความสนใจและความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคท่องเที่ยวและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหาร เพื่อนำข้อค้นพบมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนที่มีประสิทธิภาพในการผลักดันสู่การปฏิบัติได้จริงในสถานประกอบการ เก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นเจ้าของและ/หรือผู้บริหารสถานประกอบการในจังหวัดชายฝั่งทะเลของไทย จำนวน 23 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยจำแนกตามองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุดคู่มือส่งเสริมการทำเศรษฐกิจหมุนเวียน ผลการวิจัยพบ ดังนี้ (1) ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ผู้ประกอบการกลุ่มนี้สนใจและต้องการใช้งานจะต้องเน้นที่การลงมือทำได้จริง มีการแนะนำให้ลงมือปฏิบัติได้จริง (2) ชนิดและลักษณะของสื่อ สื่อที่สนใจมากที่สุด คือ ชุดวีดิทัศน์ขนาดสั้นหรือวีดิโอคลิป เนื่องจากมีภาพและเสียงที่สื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายและมีความชัดเจน โดยแนะนำให้แบ่งเป็นตอนสั้น ๆ รองลงมา คือ หนังสือคู่มือเล่มเล็กซึ่งอาจใช้เป็นสื่อเสริม รวมถึงภาพอินโฟกราฟิกเพื่อสื่อสาร ณ จุดปฏิบัติงาน (3) เนื้อหาและแนวทางการนำเสนอ ผู้ประกอบการต้องการให้นำเสนอเนื้อหาที่ติดตามได้ง่ายและสอดคล้องกับสภาพจริงในการดำเนินธุรกิจกลุ่มโรงแรมที่พักและร้านอาหาร โดยเกี่ยวข้องกับวัตถุดิบและขยะสองประเภทใหญ่ ๆ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกัน คือ ขยะอาหารและอาหารส่วนเกินกับพลาสติกนานาชนิด โดยเห็นว่าควรแบ่งนำเสนอเนื้อหาเป็นตอน ๆ แยกจากกัน เพื่อนำมาใช้งานได้ง่าย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบทั้งหมดมาประมวลและสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเพื่อการสร้างสรรค์ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับผู้ประกอบการเป้าหมายต่อไป

คำสำคัญ: เศรษฐกิจหมุนเวียน ชุดคู่มือ การออกแบบ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร

¹ สถาบันวิทยาการเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อผู้ประกอบการและผู้บริโภค มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: rungrat_cha@utcc.ac.th

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

หนึ่งในสามองค์ประกอบของแก่นยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว หรือ Bio-Circular-Green Economy ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศไว้เป็นนโยบายระดับชาติในการขับเคลื่อนประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2569 นั้น ก็คือ เศรษฐกิจหมุนเวียน หรือ Circular Economy โดยมียุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในสี่สาขายุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาตามนโยบายนี้ (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2564)

แผนยุทธศาสตร์เชิงรุกของเศรษฐกิจ BCG Model เกี่ยวพันโดยตรงกับรากฐานของการพัฒนา ในระดับสากลซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ให้เป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals) ประกอบด้วย 17 ประการ การดำเนินงานเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยตอบสนองต่อทิศทางการขับเคลื่อนทุกองค์ประกอบในระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อ ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาเป้าหมายประการที่ 12 การผลิต และการบริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible Consumption and Production) นั่นถือว่าเป็นส่วนที่ เกี่ยวข้องโดยตรงกับบทบาทของระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคการผลิตและการบริโภค ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักจะสามารถร่วมสร้างปฏิบัติการที่ส่งผลต่อการใช้และหมุนเวียนทรัพยากรอย่างเต็มคุณค่าตลอดโซ่อุปทาน (Supply Chain)

สำหรับประเทศไทย พบว่า สถิติการเติบโตทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมทั้งตลาด ชาวไทยและชาวต่างชาติในปี พ.ศ. 2562 ก่อนช่วงโควิด-19 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 3.01 ล้านล้านบาท ขยายตัว จาก พ.ศ. 2561 ร้อยละ 2.37 (สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยว เดือนมกราคม-ธันวาคม 2562, ม.ป.ป.) โดยธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อมมีบทบาทสำคัญในภาคธุรกิจ (Prieto-Sandoval, Jaca, Santos, Baumgarthner, & Ormazabal, 2019) ในภาคการท่องเที่ยวและบริการเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ พร้อมกับ การเผชิญกับปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากร จนทำให้ทุกฝ่ายต้องตื่นตัว และจำเป็นต้องปรับทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) และแน่นอนว่า กิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นคำตอบหนึ่งที่เป็น ไปได้

อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญ ๆ สำหรับ SMEs ในการริเริ่มหรือผลักดันกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน เกี่ยวพันกับหลายแง่มุม อาทิ การได้รับการสนับสนุนด้านการเงินและทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทักษะและเทคนิค ในการทำกิจกรรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน การตระหนักรู้ถึงวงจรนวัตกรรม ทางเทคโนโลยี การรับรู้ถึงคุณประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมซึ่งจะเกิดขึ้นแก่ธุรกิจนอกเหนือจากคุณค่าต่อสังคมโดย ส่วนรวม (Rizos, Behrens, Kafyeke, Hirschnitz-Garbers, & Ioannou, 2015; Rizos et al., 2016; Thorley, Garza-Reyes, & Anosike, 2019)

คณะกรรมการเศรษฐกิจหมุนเวียนและสิ่งแวดล้อม ของหอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความท้าทายในการสื่อสารแนวคิดและวิธีการร่วมมือในการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน แม้แนวคิดนี้จะได้รับการกล่าวถึงมากขึ้นตามลำดับ แต่ก็ยังคงเป็นเครื่องหมายคำถามสำหรับคนส่วนใหญ่ที่ยังเห็นภาพได้ไม่ชัดเจนนัก รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งเป็นฟันเฟืองจำนวนมากที่กระจายอยู่ตลอดโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Supply Chain) นอกจากนี้ ความท้าทายของการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับสถานประกอบการซึ่งอาจแตกต่างกันด้วยขนาดของธุรกิจ มีกำลังทรัพยากรไม่เท่ากัน มีความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐาน และมีแรงจูงใจในการร่วมมือแตกต่างกัน รวมถึงอาจมีทักษะความสามารถในการลงมือทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับหลากหลาย ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับสถานประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวที่หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยจะมีบทบาทร่วมขับเคลื่อนได้โดยตรง

จากหลักฐานที่บ่งชี้ว่าเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยตอบโจทย์กิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับผู้ประกอบการได้เป็นอย่างดี ก็คือ การมีโอกาสได้เรียนรู้จากประสบการณ์ลงมือทำจริงและการเรียนรู้จากสิ่งที่ผู้อื่นได้เคยทำมา (Moskaliuk, Bokhorst, & Cress, 2016) ดังนั้น การศึกษาถึงความสนใจและความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหารขนาดกลางและขนาดย่อมในครั้งนี้ จึงพิจารณาจากกรอบสถานการณ์ขยะทะเลซึ่งมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนใน 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในปี พ.ศ. 2564 มีขยะมูลฝอยในพื้นที่นี้เกิดขึ้นประมาณ 10 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเป้าหมายในการดำเนินงานเศรษฐกิจหมุนเวียนระยะแรกของหอการค้าไทยที่กำหนดให้ขับเคลื่อนกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ใน 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลเป็นพื้นที่เป้าหมาย และเนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดชายฝั่งทะเลของไทยมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวและบริการ ซึ่งเกี่ยวพันกับการบริโภคและการสร้างขยะปริมาณมหาศาล ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนากลไกชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนที่จะช่วยส่งเสริมและผลักดันให้ผู้ประกอบการสามารถทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในสถานประกอบการของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหารขนาดกลางและขนาดย่อม เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านชนิดของสื่อ เนื้อหา และแนวทางการนำเสนอหรือการออกแบบชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน
2. เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์ชุดคู่มือถอดบทเรียนการทำเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหารขนาดกลางและขนาดย่อม

เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสนใจและความต้องการเกี่ยวกับชุดคู่มือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนของสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยก่อนการพัฒนาโครงการ (Formative Research) ประยุกต์แนวทางส่วนหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือ Action Research ในระยะแรกของกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication Process) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนที่เป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนา นั่นคือ การวินิจฉัยปัญหาจากสถานการณ์จริงที่เป็นอยู่ ณ ช่วงเวลานั้น เพื่อนำมาพิจารณาออกแบบแนวทางดำเนินการที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมที่แท้จริง (Dutta, 2019) โดยในที่นี่เป็นการมุ่งศึกษาโจทย์ที่เจาะจงเกี่ยวกับการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน และเน้นการทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกถึงองค์ประกอบที่จะช่วยชี้แนะแนวทางการออกแบบชุดคู่มือที่สอดคล้องกับความต้องการใช้งานของผู้ประกอบการ SMEs อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสามารถผลักดันให้เกิดประสิทธิผลจริงกับสถานประกอบการของตน

ในส่วนของสาระสำคัญที่เป็นแนวคิดพื้นฐานในการศึกษาเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับ 2 เรื่องหลัก ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจหมุนเวียน และแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสื่อหรือชุดคู่มือ

1. แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) หรือ CE เป็นกระบวนทัศน์เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมที่ท้าทายต่อระบบเศรษฐกิจแบบเดิมซึ่งเป็นแบบเส้นตรง หรือ Linear Economy ที่อยู่คู่กับวิถีการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกมาช้านาน โดยมีลักษณะการเคลื่อนของทรัพยากรแบบ “นำมา-ผลิตใช้-และทิ้ง” (Take, make, and dispose) ซึ่งก่อให้เกิดขยะที่มากขึ้นและบกพร่องในการใช้ทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพ (Aarikka-Stenroos, Ritala, & Thomas, 2021)

จากพื้นฐานและมุมมองของศาสตร์ต่าง ๆ ได้มีผู้ให้นิยามของเศรษฐกิจหมุนเวียนไว้ไม่น้อยโดยอาจให้ความสำคัญกับแง่มุมบางอย่างที่คล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปในรายละเอียดบ้าง แต่ก็ยังคงยืนยันหลักการที่เป็นหัวใจของเศรษฐกิจรูปแบบนี้ว่าจะช่วยลดและขจัดปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางการความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง โดย Ellen MacArthur Foundation (n.d.) องค์กรเอกชนซึ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนจนได้รับการยอมรับในระดับสากล ได้อธิบายเชิงระบบไว้เป็นองค์รวมที่กว้างใหญ่ว่า เศรษฐกิจหมุนเวียน หรือ Circular Economy คือ กรอบการแก้ไขปัญหาที่ประสานระบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (A systems solution framework) เพื่อรับมือกับความท้าทายระดับโลก อย่างเช่น สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ขยะ และมลภาวะ

ในทำนองเดียวกัน United Nations Environment Programme (UNEP) อธิบายแนวคิดของเศรษฐกิจหมุนเวียนว่า เป็นแบบจำลองเศรษฐกิจทางเลือกสำหรับการแลกเปลี่ยน (Exchange) และการผลิต (Production) ที่มุ่งแบ่งแยกการเติบโตทางเศรษฐกิจออกจากการพึ่งพาอาศัยปัจจัยวัตถุดิบ โดยเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกขั้นตอนภายในวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (ทั้งสินค้าและบริการ)

สามารถตอบสนองต่อความจำเป็นในการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาความอยู่ดีมีสุขของปัจเจกบุคคล (Dohmen & Confiado, 2018)

ผลการศึกษาวិเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาได้สะท้อนถึงช่องว่างของปัญหาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนในกลุ่มสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม โดย Thorley และคณะ (2019) ระบุถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อชี้ให้ชัดถึงปัจจัยด้านทรัพยากรและแนวทางที่จะช่วยยกระดับการยอมรับการทำการกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนในระดับจุลภาคในภาคธุรกิจ ซึ่งก็คือ SMEs

Aarikka-Stenroos และคณะ (2021) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะถึงบทบาทของระบบนิเวศในภาคการประกอบการ (Entrepreneurial Ecosystem) ที่กลุ่มผู้ประกอบการถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการทำเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยสร้างโอกาสผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การลดใช้ทรัพยากร (Reduction) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการแปรูปนำกลับมาใช้ใหม่หรือรีไซเคิล (Recycle) ซึ่งเป็นแนวทางของการศึกษาวิจัยในครั้งนี่ที่จะจะพิจารณาประเด็นที่สนับสนุนการทำการกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคการท่องเที่ยวและบริการซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบสื่อหรือชุดคู่มือในมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

หลักฐานจากงานวิจัยด้านการออกแบบสื่อในแวดวงการสื่อสารสุขภาพสะท้อนถึงการสร้างสรรค์สื่อที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายว่า จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่ได้จากการรับฟังเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สามารถชี้ชัดถึงข้อสงสัยและความกังวลของผู้รับสารได้ สามารถนำมาใช้กำหนดแก่น (Theme) ของการนำเสนอสื่อที่ครอบคลุมสาระหลักได้อย่างถูกต้องและชัดเจน (Dorneles et al., 2020)

แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนสู่ภาคปฏิบัติได้รับการถ่ายทอดผ่านชุดคู่มือต่าง ๆ ดังตัวอย่างหนึ่งของการจัดการขยะโดยองค์กร WasteAid UK ซึ่งได้ผลิตชุดคู่มือสำหรับการจัดการขยะชุมชนในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำและปานกลาง เพื่อเป้าหมายให้เกิดการปฏิบัติจริงด้วยความร่วมมือของชุมชน องค์กรเอกชน รวมถึงผู้มีหน้าที่จัดการขยะและทรัพยากร โดยครอบคลุมเนื้อหา 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนแรก มุ่งทำให้เกิดการรับรู้ (Be informed) ถึงความสำคัญของการจัดการขยะชุมชน ส่วนที่สอง มุ่งเตรียมความพร้อม (Be prepared) โดยสร้างความเข้าใจในกระบวนการ สามารถแยกแยะชนิดวัสดุและการเริ่มลงมือทำ ส่วนที่สาม มุ่งให้เกิดแรงบันดาลใจ (Be inspired) พร้อมกับชี้แนะแนวทางการทำ (how-to) เพื่อให้เกิดทักษะที่สามารถจะนำไปลงมือทำตัวเอง (Lenkiewicz & Webster, 2017)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี่จึงคาดหวังว่าจะได้คำตอบที่เหมาะสมจากข้อค้นพบที่เป็นแนวทางช่วยลดช่องว่างของปัญหาดังกล่าวในบริบทของสถานประกอบการ SMEs ภาคท่องเที่ยวและบริการในประเทศไทย โดยอาศัยแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนและแนวคิดการออกแบบสื่อเป็นแนวทางพัฒนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ (Applied Research) ดำเนินการตามแนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลุ่มลึกอันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการดำเนินงานจริง คือ การพัฒนาชุดคู่มือถอดบทเรียนกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยซึ่งได้รับการรับรองเข้าข่ายการยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน (Exemption Review) มีรายละเอียดวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรหรือกลุ่มเป้าหมายหลักของการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจโรงแรม ที่พัก ร้านอาหารและภัตตาคาร ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดชายฝั่งทะเลของประเทศไทย จำนวน 23 จังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่ที่สร้างขยะปริมาณมากและเป็นเป้าหมายการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนของหอการค้าไทย ประกอบด้วย กรุงเทพฯ กระบี่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ชุมพร ตรัง ตราด นครศรีธรรมราช นราธิวาส ประจวบคีรีขันธ์ ปัตตานี พังงา เพชรบุรี ภูเก็ต ระนอง ระยอง สงขลา สตูล สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสุราษฎร์ธานี (กรมควบคุมมลพิษ, 2566) โดยการศึกษาครั้งนี้พิจารณากลุ่มพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และภาคใต้ฝั่งอันดามัน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วยตัวแทนของสถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในกลุ่มธุรกิจที่กำหนดจากทั้ง 4 เขตพื้นที่ โดยเป็นกิจการประเภทโรงแรมหรือที่พักที่มีบริการอาหาร/เครื่องดื่ม และส่วนใหญ่มีกิจการภัตตาคารหรือร้านอาหารเป็นจุดขายร่วม เป็นตัวแทนจากทุกจังหวัดยกเว้น 2 จังหวัด คือ กรุงเทพฯซึ่งเป็นเมืองหลวงและมีลักษณะเฉพาะที่ซับซ้อนแตกต่างจากทุกจังหวัด และสมุทรปราการซึ่งไม่สามารถเข้าถึงผู้ประกอบการได้โดยตรง จึงต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากจังหวัดในภูมิภาคเดียวกันทดแทน รวมจำนวนทั้งสิ้น 23 คน ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมีสถานภาพเป็นเจ้าของและ/หรือผู้บริหารสูงสุดของกิจการ เช่น ผู้จัดการทั่วไป หรือ กรรมการผู้จัดการ ซึ่งผู้วิจัยอาศัยวิธีการเจาะจง (Purposive) โดยการแนะนำจากเครือข่ายของหอการค้าไทยและหอการค้าจังหวัด รวมถึงใช้วิธีการแนะนำต่อแบบสโนว์บอล (Snowball) เพื่อเข้าถึงผู้ประกอบการที่จะสามารถให้ข้อมูลได้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดซึ่งเอื้อให้ผู้วิจัยสามารถปรับและขยายประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ในระหว่างการสัมภาษณ์ โครงสร้างของชุดคำถามพัฒนาจากแนวทางที่ได้ทบทวนงานศึกษาวิจัยต่าง ๆ โดยคำนึงถึงภูมิทัศน์สื่อและสภาพการสื่อสารในปัจจุบันของผู้ประกอบการและผู้บริโภคโดยทั่วไปมาประกอบกัน

ประเด็นสำคัญในชุดเครื่องมือครอบคลุมความสนใจและความต้องการเกี่ยวกับองค์ประกอบในชุดคู่มือ ถอดบทเรียนกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน อาทิ ชนิดของสื่อ (Media Type) เนื้อหา (Content) และแนวทางการนำเสนอหรือการออกแบบ (Presentation Style or Design) ทั้งนี้ ผู้วิจัยควบคุมคุณภาพของเครื่องมือโดยทดสอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการเพื่อทบทวนข้อจำกัดของเครื่องมือและปรับปรุง รวมถึงรับคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นรายบุคคล โดยใช้เวลาสัมภาษณ์คนละประมาณ 30-50 นาที ผ่านฐานช่องทางการประชุมออนไลน์ Zoom และบันทึกเสียงไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งเอื้อต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนมากที่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ อีกทั้งเหมาะสมกับช่วงปลายปี พ.ศ. 2564-2565 ที่ยังมีข้อจำกัดในการเดินทางเนื่องจากการระบาดของในวงกว้างของโรคโควิด-19

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยจำแนกข้อมูลคำตอบมาอธิบายตามแง่มุมด้านชนิดของสื่อ เนื้อหา และรูปแบบของสื่อที่ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงความสนใจและมีความต้องการใช้ประโยชน์

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นเจ้าของหรือผู้บริหารสูงสุดของสถานประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางในธุรกิจท่องเที่ยวและบริการแถบชายฝั่งทะเล 23 จังหวัดของไทย สรุปข้อค้นพบที่สำคัญจำแนกอธิบายเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับความสนใจและความต้องการชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนที่จะช่วยตอบสนองต่อการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในสถานประกอบการของตนเองเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. ภาพรวมความสนใจ และความต้องการ รวมถึงความคาดหวังที่มีต่อชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดได้ระบุถึงหัวใจของการมีชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับสถานประกอบการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างสอดคล้องกัน โดยมีหลายคนกล่าวคล้ายคลึงกันถึงชุดคู่มือที่อยากให้จัดทำขึ้นว่า จะต้อง... “ใช้งานได้จริง” “เน้นที่ลงมือทำ” “ทำเองได้จริง ๆ” และต้องการให้เป็นคู่มือที่จะแนะนำให้ทำตามได้โดยระบุว่า ต้องให้ตนสามารถ “ทำได้อย่างถูกต้อง”

2. ความสนใจและความต้องการเกี่ยวกับชนิดของสื่อ รูปแบบและลักษณะของสื่อที่ต้องการ ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมเกือบทั้งหมดให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า ต้องการให้ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนประกอบด้วยสื่อหลัก ๆ ที่สามารถใช้ได้กับสถานประกอบการของตน ทั้งสำหรับ (1) ตนเอง (2) ทีมงาน

ระดับหัวหน้าแผนก และ (3) บางแห่งก็ระดมรวมถึงพนักงานที่ต้องร่วมลงมือทำกิจกรรม CE ในสถานประกอบการด้วย

เมื่อให้ระบุถึงชนิดของสื่อที่สนใจติดตาม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการใช้งานสำหรับสถานประกอบการ พบว่า มีการระบุถึงสื่อประเภทวีดิทัศน์ขนาดสั้นแนะนำเศรษฐกิจชุมชนเวียนมาเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ หนังสือคู่มือขนาดเล็ก และสื่ออินโฟกราฟิก โดยมีบางส่วนระบุถึงสื่ออื่น ๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สื่อวีดิทัศน์ขนาดสั้น หรือ วิดีโอคลิป (Video Clip) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า วิดีโอคลิปเป็นสื่อที่สถานประกอบการทุกแห่งต้องการ โดยผู้ประกอบการกลุ่มเป้าหมายเกือบทุกคน สนใจสื่อวีดิโอคลิปในอันดับต้น ๆ อีกทั้งยังปรากฏว่า มีผู้ให้ข้อมูลหลักไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ต้องการให้มีชุดสื่อวีดิโอคลิปเป็นสื่อหลัก โดยให้ความเห็นว่าเป็นสื่อสำคัญที่สุด

ทั้งนี้ ผู้แทนสถานประกอบการส่วนหนึ่งได้แสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า หากสื่อวีดิโอคลิปสามารถสื่อสารสาระสำคัญของข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนเวียนได้มีประสิทธิภาพและน่าสนใจเพียงพอ ก็อาจไม่ต้องมีหนังสือคู่มือก็ได้ โดยให้ความเห็นว่าผู้บริหารสถานประกอบการสามารถใช้งานเอง และเผยแพร่ให้พนักงานใช้ได้ง่าย อีกทั้งจะไม่เป็นปัญหาสำหรับการเรียนรู้และทำความเข้าใจของพนักงานต่างชาติที่มีทักษะในการฟังภาษาไทยได้ดีกว่าการอ่าน

ลักษณะของสื่อวีดิโอคลิป ผู้ประกอบการระบุว่าลักษณะของวีดิโอคลิปที่น่าสนใจและจะสอดคล้องกับความต้องการใช้งานได้อย่างจริงจังนั้น พบว่า เกือบทั้งหมดต้องการชุดวีดิโอที่ประกอบด้วย**ชุดวีดิโอคลิป** ซึ่งมีขนาดสั้นแบ่งเป็นตอน ๆ ประมาณ 3-5 ตอน **ความยาว** ไม่ควรยาวมากโดยเกือบทั้งหมดระบุว่า ต้องการให้แต่ละตอนเป็นตอนสั้น ๆ เช่น ไม่เกิน 3-5 นาที หรือ 2-3 นาที ทั้งนี้ มีผู้ระบุว่า หากตัดตอนเป็นคลิปที่สั้นมากอาจขาดข้อมูลที่สำคัญ

อย่างไรก็ดี มีผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งที่ระบุว่า ตนสามารถยอมรับความยาวคลิปไม่เกิน 10 นาที หรือ ถ้าสนุกแบบชวนให้ติดตามก็อาจยอมรับให้มีความยาวได้ถึง 15 นาที นอกจากนี้ มีผู้ประกอบการ 1-2 คนแนะนำให้มีส่วนนำโดยการตัดต่อสรุปภาพรวมอย่างสั้น (Teaser) เช่น 15 วินาที มานำเสนอในช่วงต้นเพื่อกระตุ้นความสนใจและเชิญชวนให้ติดตามก่อนเปิดเรื่องเข้าสู่รายละเอียดทั้งหมดของแต่ละตอน

2.2 หนังสือเล่มเล็ก (Booklet) ผู้ประกอบการ SMEs ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนมากยังต้องการให้มีหนังสือเล่มเล็ก แต่ค่อนข้างมองว่าตนและทีมงานจะนำมาใช้งานในฐานะเป็นสื่อเสริมกับวีดิโอคลิปซึ่งเป็นสื่อหลักมากกว่า

ลักษณะของสื่อหนังสือคู่มือเล่มเล็ก ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการให้ทำเป็น**ชุดเล่มคู่มือ** แยกเป็นเล่มเล็ก ๆ ตามหัวข้อเนื้อหา โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการนำเสนอเนื้อหาว่า ควรคล้ายคลึงหรือเป็นแนวที่สอดคล้องกันกับหัวข้อในสื่อวีดิโอคลิป ในขณะที่มีบางส่วนระบุว่า อยากให้เป็นคู่มือ ทำเพียงเล่มเดียวพอ โดยภายในเล่มมีแนะนำลิงก์ เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถกดเชื่อมต่อเพื่อเข้าถึงรายละเอียดของเศรษฐกิจชุมชนเวียน

จากสื่อวิดีโอคลิปหรือช่องทางอื่น ๆ ได้อีก สำหรับ **ขนาดของหนังสือคู่มือ** ตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุ พบว่าเกือบทุกคนต้องการให้เป็นขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก หรือ A5 โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ความหนาไม่ควรเกิน 20 หน้า ในขณะที่มีบางส่วนเห็นว่า แต่ละเล่มอาจมีจำนวนหน้าประมาณ 10-12 หน้าก็เพียงพอ โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงขนาดของตัวอักษร ต้องชัดเจนอ่านง่าย 16 พอยต์ เป็นอย่างน้อย นอกจากนี้ **รูปแบบหนังสือ** ที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ระบุค่อนข้างเป็นเสียงเดียวกัน คือ ยินดีมากที่สุดที่จะใช้เป็น PDF file เพราะจัดเก็บง่าย เรียกใช้งานออฟไลน์ได้ง่าย สามารถดึงบางหน้ามา print เป็นโปสเตอร์ได้เอง โดยระบุว่าอาจจะเป็น e-book ก็ได้ ซึ่งในกรณีนี้ยกเว้นผู้ให้ข้อมูลหลักบางราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ค่อนข้างเป็นวัยอาวุโส ยังคงต้องการหนังสือคู่มือที่เป็นเล่มกระดาษ เพราะจับต้องได้และหยิบใช้งานได้ง่าย รวมถึงอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าตนจะสามารถส่งต่อให้ทีมงานได้เรียนรู้ได้สะดวกด้วย

2.3 โปสเตอร์ภาพอินโฟกราฟิก (Infographic) นอกเหนือจากสื่อวิดีโอคลิปและหนังสือคู่มือเล่มเล็กพบว่า มีผู้ประกอบการ 2-3 คนกล่าวถึงการลงมือทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน ณ จุดปฏิบัติงานภายในสถานประกอบการ โดยระบุว่า อยากได้คู่มือเฉพาะกิจกรรมโดยเป็นสื่อที่สามารถติดตั้งหรือปิดไว้ ณ จุดปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม CE เพื่อใช้สื่อสารกับพนักงานได้อย่างสะดวก ชัดเจน และต้องการให้เข้าใจได้ง่ายในเวลาอันสั้นเพื่อลงมือทำตามได้ในทันที โดยระบุถึง **ลักษณะของสื่อ** ที่ต้องการใช้งานอย่างเช่นโปสเตอร์ที่สามารถสื่อสารได้ครบถ้วนภายใน 1 แผ่น ทั้งนี้ ลักษณะของสื่อโปสเตอร์แผ่นเดียวนี้ควรนำเสนอในรูปแบบอินโฟกราฟิกที่ประกอบด้วยเนื้อหาและภาพเชิงกระบวนการ ปังชี้ขั้นตอนและวิธีทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนของแต่ละกิจกรรมที่เข้าใจได้ง่ายและทำตามได้จริง เช่น การแยกชนิดของขยะพลาสติก การจัดการขยะอาหาร

3. รายการตรวจสอบ (Checklist) ผู้ประกอบการส่วนหนึ่งอยากให้คู่มือในการทำเศรษฐกิจหมุนเวียนมีรายการสำหรับตรวจสอบหรือ Checklist เพื่อเป็นตัวช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน สำหรับตรวจสอบความครบถ้วนในการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนที่อยู่ในความรับผิดชอบตามหน้าที่ของตน เช่น แพนกแม่บ้าน ซึ่งต้องดูแลห้องพัก แพนกครัว ฯลฯ ทั้งนี้ **ลักษณะของสื่อ** ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเสนอแนะไว้ คือ ต้องการให้เป็นแบบแผนสำหรับควบคุมการทำงานของแต่ละแผนก ซึ่งอาจเป็นเอกสารแผ่นเดียว หรือ 2-3 หน้า ที่มีรูปแบบเป็นมาตรฐาน (Standard Form) ที่จะสามารถใช้สื่อสารกับผู้เกี่ยวข้องและพนักงานระดับปฏิบัติการได้ชัดเจน โดยแสดงรายการที่ต้องปฏิบัติตามเป็นข้อ ๆ ตามลำดับ

4. เนื้อหาของชุดคู่มือ ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนต้องการเนื้อหาแนะนำ “กระบวนการทำเศรษฐกิจหมุนเวียน” มากที่สุด โดยระบุว่าทั้งสื่อวิดีโอคลิปและหนังสือเล่มเล็กในชุดคู่มือควรให้ข้อมูลรายละเอียดของส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม CE เช่น อธิบายชนิดวัสดุ วิธีการทำ เป็นขั้นเป็นตอน ที่จะเอาไปใช้ทำตามได้จริง โดยส่วนใหญ่เห็นว่า CE เป็นแนวคิดที่ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเข้าใจ จึงอยากให้ความเข้าใจภาพรวมเพื่อเป็นพื้นฐานว่า “ทำไมต้องทำ CE” เช่น หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับ CE คุณและโทษ (ผลเสีย) ของการไม่ทำ CE รวมถึงผลกระทบของภาวะโลกร้อน ตลอดจนคุณค่าและประโยชน์ที่สถานประกอบการธุรกิจจะได้รับ ทั้งนี้ มีส่วนหนึ่งระบุว่า ต้องการให้นำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับมูลค่าทางตลาดของวัสดุขยะชนิดต่าง ๆ รวมถึงข้อบังคับ ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวทางการกำหนดหัวข้อเนื้อหาของแต่ละตอน ซึ่งเป็นหัวข้อย่อยในแต่ละคลิปหรือเล่มคู่มือ นั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดเสนอแนะให้แบ่งหัวข้อตามชนิดของขยะหรือวัสดุ เช่น อาหารส่วนเกิน/อาหารเหลือ ขยะอาหาร และขยะพลาสติกแต่ละชนิด นอกจากนี้ มีข้อเสนอแนะว่าอาจพิจารณาแบ่งหัวข้อตามวิธีดำเนินการกับวัสดุ/ขยะ เช่น วิธีการแยก – จัดเก็บ วิธีการส่งต่อ – กำจัด หรือแบ่งหัวข้อตามประเภทของกิจการ เช่น ร้านอาหาร โรงแรมในเมือง / โรงแรมติดชายหาด บริษัททำเที่ยว (ท่องเที่ยวชุมชน ทะเล ดำน้ำ เดินป่า ภูเขา) หรืออีกลักษณะหนึ่งคือ แบ่งหัวข้อตามแผนงานในสถานประกอบการ เช่น งานครัว / งาน F&B งานห้องอาหาร ห้องจัดเลี้ยง งานห้องพัก / แม่บ้าน งานช่าง / งานสวน และงานแอดมินสำนักงาน โดยผู้ประกอบการบางส่วนได้กำชับถึงแนวทางการนำเสนอเนื้อหาในชุดคู่มือไว้ว่า ควรบอกวิธีการให้เป็นขั้นตอน จัดลำดับที่ชัดเจน และต้องกระชับ เช่น ลำดับ 1-5 “อย่าเยาะ” เช่น มีรายละเอียดเยิ่นเย้อเป็นสิบกว่าขั้นตอนซึ่งไม่น่าสนใจ

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ศึกษาทุกรายต้องการให้ชุดคู่มือมีการรวบรวมข้อมูลองค์กรในเครือข่ายพันธมิตรด้าน CE ทั้งรัฐ เอกชน NGO / ระดับท้องถิ่น-ภูมิภาค-ชาติ-นานาชาติ เพื่อจะได้รู้จักหน่วยงานในโซ่คุณค่าเศรษฐกิจหมุนเวียน หรือ CE Value chain (เช่น แหล่งความรู้ / หน่วยงานธุรกิจและรัฐที่ให้บริการเกี่ยวเนื่อง / หน่วยสนับสนุนอื่น เช่น องค์กรมาตรฐานและการรับรอง) และยังใช้เชื่อมโยงสถานประกอบการของตนกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อจัดการทรัพยากรและของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณค่ามากขึ้น และครบวงจร

5. สไตล์และวิธีการนำเสนอ ผู้ประกอบการทั้งหมดระบุว่าชอบและต้องการให้วิธีนำเสนอในสื่อวิดีโอคลิปและหนังสือเล่มเล็กมีลักษณะเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ไม่เป็นวิชาการ โดยมีผู้ยกตัวอย่างรายการ 5-Minute Crafts ของต่างประเทศ และหากมีศัพท์เทคนิคหรือวิธีการที่ซับซ้อน จะต้องทำให้เข้าใจได้ชัด เพื่อให้ย่อยโอเคได้ง่าย แล้วจะสามารถผลักดันได้เร็ว เนื่องจากพนักงานโรงแรมไม่มีเวลาอ่านหรือศึกษามากมาย ทั้งนี้ส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่ควรมีวิชาการเกิน 20-30% โดยเฉลี่ย (ช่วงความต่างระหว่าง 5-40%) โดยมีจำนวนหนึ่งระบุว่า “วิชาการมาก ๆ คนไม่อ่าน” และเน้นย้ำว่าทุกคนอยากให้สอดแทรกภาพจากของจริงสถานประกอบการที่ได้ทำแล้วเกิดผลลัพธ์จริง เป็นกรณีการใช้งาน (Use cases) และกรณีที่ประสบผลสำเร็จ (Success cases) โดยกล่าวคล้ายคลึงกันว่า “สำคัญมากที่สุด” “ดีที่สุด” เพราะน่าเชื่อถือ และช่วยสร้างแรงจูงใจจากที่เห็นเขาทำได้จริง รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่ไกลตัว ส่วนหนึ่งแนะนำว่า ต้องการ “แรงบันดาลใจ” จากกรณีที่ทำสำเร็จแล้ว โดยเห็นว่าเนื่องจาก “touch กลุ่มเป้าหมายให้รู้สึกดีก่อน แล้วให้ข้อมูลแนะนำ” จะทำให้คล้อยตามได้ดียิ่งขึ้น

อนึ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมด ต้องการให้มี Infographic สำหรับหนังสือและวิดีโอคลิป แต่ไม่ต้องถอดวิเคราะห์เสนอขั้นตอนหรือตัวเลขที่ละเอียดทางเทคนิคมาก โดยขอเน้นให้คนเข้าใจง่าย นอกจากนี้ ยังต้องการ Motion graphic/ Animation ประกอบในวิดีโอคลิป เพื่อช่วยให้เนกภาพออก เข้าใจได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ มีส่วนหนึ่งเห็นว่า ไม่ควรมีการ์ตูน เพราะไม่จำเป็น อาจทำให้รู้สึกไม่จริงจัง ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งเห็นว่าอาจมีการ์ตูนประกอบบ้าง เพื่อให้ดูเป็นมิตร แต่ต้องให้เหมาะกับผู้ประกอบการ ไม่ควรเป็นการ์ตูนแบบเด็กหรือวัยรุ่น โดยต้องออกแบบการ์ตูนให้สอดคล้องกับ Theme และจะต้องมีความน่าเชื่อถือ โดยควรเป็นส่วนประกอบเพียงเล็กน้อยในช่วงต้น (Introduction) ร่วมกับอินโฟกราฟิกเท่านั้น ทั้งนี้ มีผู้ประกอบการรายหนึ่งระบุว่า หากสามารถออกแบบสื่อให้เป็นเชิงศิลปะ (Art) ด้วยก็จะดีสำหรับการสื่อถึงความรู้สึก

6. การเผยแพร่สื่อในชุดคู่มือ CE ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่อยากให้เผยแพร่สื่อในชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านช่องทางที่ตนและทีมงานสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อสังคม (Social Media) ที่นิยมใช้กันเป็นปกติจะเป็นช่องทางที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหาร รวมถึงพนักงานระดับกลางและระดับปฏิบัติการ โดยประมวลแนวทางเผยแพร่ที่สอดคล้องกับความสนใจและสะดวกในการเข้าถึงดังเช่น

6.1 วิดีโอคลิป ต้องการให้เผยแพร่ผ่านกลุ่มไลน์ออฟฟิศเชียลและเครือข่ายของหอการค้าไทย ช่างเย็บผ้า เพ็ชร์บุ๊คเพจ พ็อดคาสติง (Podcasting)

6.2 หนังสือคู่มือ ต้องการเป็นไฟล์ PDF หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) ผ่านเว็บไซต์และช่องทางสื่อสังคมอื่น ๆ ในขณะที่ยังมีผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งแนะนำให้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นรูปเล่มกระดาษที่จะหยิบใช้งานได้ง่าย และแจกจ่ายผ่านเครือข่ายของหอการค้าไทยต่อไป

7. กลไกเสริมหนุนการใช้งานชุดคู่มือ ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนหนึ่งนึกถึงและต้องการให้มีกลไกที่จะสนับสนุนให้นำชุดคู่มือไปใช้ประโยชน์ได้จริงในสถานประกอบการของตน เช่น **การสัมมนา** เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจภาพรวมของ CE (หลักการ กระบวนการ คุณค่าต่อธุรกิจและสิ่งแวดล้อม) และ**การอบรมเชิงปฏิบัติการ** เพื่อเรียนรู้วิธีการที่จะทำกิจกรรม CE ตามตัวอย่างได้จริง

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สถานประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในกลุ่มธุรกิจโรงแรมที่พักและร้านอาหารมีความต้องการกลไกสนับสนุนเพื่อทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจหมุนเวียนและเทคนิควิธีการที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่คล้ายคลึงกับผลการศึกษาวเคราะห์ของ Rizos และคณะ (2015) ที่ระบุว่า SMEs ที่มุ่งเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่าในระดับโลกต้องเผชิญกับความท้าทายนานาประการ โดยมีความจำเป็นต้องได้รับการให้คำปรึกษาแนะนำและการสนับสนุนทั้งในเชิงปฏิบัติการ เชิงเทคนิค และเชิงกฎหมาย

นอกจากนี้ ในส่วนของการออกแบบเนื้อหาที่เป็นไปในการทำงานเดียวกันกับแนวทางการออกแบบชุดคู่มือเพื่อจัดการขยะชุมชนของ Lenkiewicz และ Webster (2017) ที่คำนึงถึงองค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญที่บรรจุอยู่ในเนื้อหาชุดคู่มือ 3 ส่วน คือ การสร้างการรับรู้ สร้างความเข้าใจในกระบวนการและเทคนิควิธีที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจ

ข้อค้นพบยังบ่งชี้ถึงความสำคัญของการออกแบบองค์ประกอบด้านภาพและกราฟิกในสื่อต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการเป้าหมายเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยดึงดูดความสนใจและช่วยให้ทำความเข้าใจเนื้อหาต่าง ๆ ได้ง่ายในระยะเวลาอันสั้นนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาในบริบทของการรณรงค์เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่บ่งชี้ถึงความสำคัญขององค์ประกอบด้านการมองเห็น (Visual Elements) เช่น ภาพหรือกราฟิกที่ดึงดูดใจสามารถทำให้ผู้รับสารดูซ้ำได้มากกว่าการเสนอด้วยข้อความเพียงลำพัง นอกจากนี้ อินโฟกราฟิกยังสามารถเพิ่มระดับความตระหนักรู้ได้มากขึ้นอีกด้วย โดยมีข้อเสนอแนะให้นำอินโฟกราฟิกมาใช้ร่วมกับการนำเสนอเนื้อหาสาระที่มีประสิทธิภาพในการเชื่อมโยงกับผู้รับสาร (Balderas, 2018)

ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงประจักษ์นี้ ทำให้ประจักษ์ถึงความสนใจและความต้องการจากมุมมองของกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรเสนอแนะแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ 2 ส่วน คือ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อประยุกต์สำหรับการสร้างสรรค์ชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน (CE Toolkit) ในที่นี้ เสนอเป็น “แนวทางพัฒนาชุดคู่มือถอดบทเรียนเศรษฐกิจหมุนเวียน” สำหรับผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคการท่องเที่ยวและบริการที่สามารถนำไปประยุกต์ดำเนินงานได้จริง ตามองค์ประกอบในแผนภาพ ดังนี้

<p>Target Audience: กลุ่มเป้าหมายของชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน</p> <p>สถานประกอบการ SMEs ในธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง ที่ตั้งอยู่และ/หรือให้บริการท่องเที่ยวในจังหวัดชายฝั่งทะเลของไทย (ชายทะเล ในเมือง ชุมชน) อาทิ โรงแรม-รีสอร์ท-ที่พัก ภัตตาคาร-ร้านอาหาร และอื่น ๆ</p>
<p>Objectives: จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน</p> <p>เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ เสริมสร้างแรงบันดาลใจ และแนะนำแนวทางและวิธีการ ในการทำกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในสถานประกอบการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม</p>
<p>Theme: แก่นเนื้อหาของชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ผู้ประกอบการต้องการ</p> <p>แนวคิด กระบวนการ คุณค่า และวิธีการทำ CE ของสถานประกอบการท่องเที่ยว (10%) แรงบันดาลใจจาก use cases (20%) และวิธีการที่สามารถลงมือทำตามให้เกิดผลได้จริง (70%)</p>
<p>Mood & Tone: อารมณ์และสีในการออกแบบชุดคู่มือเศรษฐกิจหมุนเวียน</p> <p>“เรียล” จริงจัง เป็นรูปธรรม ทำตามได้จริง กระตุ้นแรงบันดาลใจจากเรื่องจริง สบาย ๆ ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย มีเทคนิควิชาการน้อย</p>
<p>Media Types: ชนิดของสื่อที่ใช้</p> <p>สื่อหลัก: วิดีทัศน์ขนาดสั้นหรือวิดีโอคลิป สื่อเสริม: หนังสือคู่มือ และภาพอินโฟกราฟิก</p>
<p>Presentation Style and Design: แนวทางการนำเสนอและการออกแบบ</p> <p>แนวทางการนำเสนอ: แบ่งเป็นตอนย่อย ๆ สั้น - วิดีโอคลิป 3-5 นาที/หนังสือพกพา 12-30 หน้า กลุ่มเนื้อหา: ลำดับจากภาพรวมของแนวคิด CE สู่การจัดการวัตถุดิบและขยะแต่ละประเภท (อาหาร/พลาสติก) ในวงจรการผลิตและบริการของสถานประกอบการ ภาพประกอบ: หลัก: ภาพถ่ายสถานการณ์จริงในสถานประกอบการของ Use cases / เสริม: ภาพอินโฟกราฟิกแสดงกระบวนการ ขั้นตอนปฏิบัติ / อาจมี: ภาพแคแรกเตอร์หรือการ์ตูนที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย</p>

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ด้วยเหตุที่การวิจัยประยุกต์ในครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะภาคการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นเป้าหมายตามแผนงานเศรษฐกิจหมุนเวียนของหอการค้าไทย หากมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการสื่อสารยกระดับการทำเศรษฐกิจหมุนเวียนของสถานประกอบการในภาคธุรกิจอื่น ๆ และในภูมิภาคอื่น ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากหอการค้าไทย ผ่านคณะกรรมการเศรษฐกิจหมุนเวียนและสิ่งแวดล้อม โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยซึ่งได้รับการรับรองว่าเข้าข่ายการยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน (Exemption Review) หมายเลขหนังสือรับรอง UTCCEC/Exemp052/2564

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะพลาสติก ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570)*. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/28484>

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนธันวาคม 2562*. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2565, จาก https://www.mots.go.th/download/article/article_20200123132729.pdf

สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยว เดือนมกราคม-ธันวาคม 2562. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2566, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2538

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2564). *นายกฯ ดันโมเดลเศรษฐกิจ BCG เป็นนโยบายขับเคลื่อนประเทศไทย เพิ่ม GDP อีก 1 ล้านล้านบาท ใน 6 ปี*. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564, จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/ministry_details/38369

Aarikka-Stenroos, L., Ritala, P., & Thomas, L. D. W. (2021). Circular economy ecosystems: A typology, definitions, and implications. *Research Handbook of Sustainability Agency*, 260-276. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/344025531>

Balderas, W. (2018). Connecting the region through infographics and social media in tobacco control campaigns. In *Abstract Book: 17th World Conference on Tobacco or Health*, Cape town, South Africa, 7-8 March 2018. PS-639-3 16(Suppl 1): A220 Abstract. P.82. doi:10.18332/tid/84088

Dohmen, G. & Confiado, A. (2018). Circular economy indicators: what do they measure? Retrieved December 12, 2022, from <https://www.unenvironment.org/pt-br/node/23996>

- Dorneles, L. L., Martins, V. D. P., Morelato, C. S., Goes, F. D. S. N., Fonseca, L. M. M., & Camargo, R. A. A. (2020). Development of an animated infographic on permanent health education. *Rev. Latino-Am. Enfermagem*, 28(e3311), 1-13. doi: 10.1590/1518-8345.3536.3311.
- Dutta, A. (2019). Action research in development communication. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/332819695>
- Ellen MacArthur Foundation. (n.d.). What is a circular economy? Retrieved December 12, 2022, from <https://ellenmacarthurfoundation.org/topics/circular-economy-introduction/overview>
- Lenkiewicz, Z., & Webster, M. (2017). Making waste work: A toolkit. CIWM Presidential Report, 1. Retrieved from <https://www.circularonline.co.uk/wp-content/uploads/2019/11/Making-Waste-Work-Toolkit-v1-161017.pdf>
- Moskaliuk, J., Bokhorst, F., & Cress, U. (2016). Learning from others' experiences: How patterns foster interpersonal transfer of knowledge-in-use. *Computers in Human Behavior*, 55, 69-75. doi:10.1016/j.chb.2015.08.051
- Prieto-Sandoval, V., Jaca, C., Santos, J., Baumgarthner, R. J., & Ormazabal, M. (2019). Key strategies, resources, and capabilities for implementing circular economy in industrial small and medium enterprises. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26, 1473-1484. doi: 10.1002/csr.1761
- Rizos, V., Behrens, A., Gaast, W., Hofman, E., Ioannou, A., Kafyeke, T. ..., & Topi, C. (2016). Implementation of circular economy business models by small and medium-sized enterprises (SMEs): Barriers and Enablers. *Sustainability*, 8(1212), 1-18. doi:10.3390/su8111212
- Rizos, V., Behrens, A., Kafyeke, T., Hirschnitz-Garbers, M., & Ioannou, A. (September 17, 2015). The circular economy: Barriers and opportunities for SMEs. *CEPS Working Documents*, 412, 1-19. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=2664489>
- Thorley, J., Garza-Reyes, J. A., & Anosike, A. (2019). The circular economy impact on small to medium enterprises. *Waste Management and the Environment*, (231), 257-267. doi:10.2495/WM180241